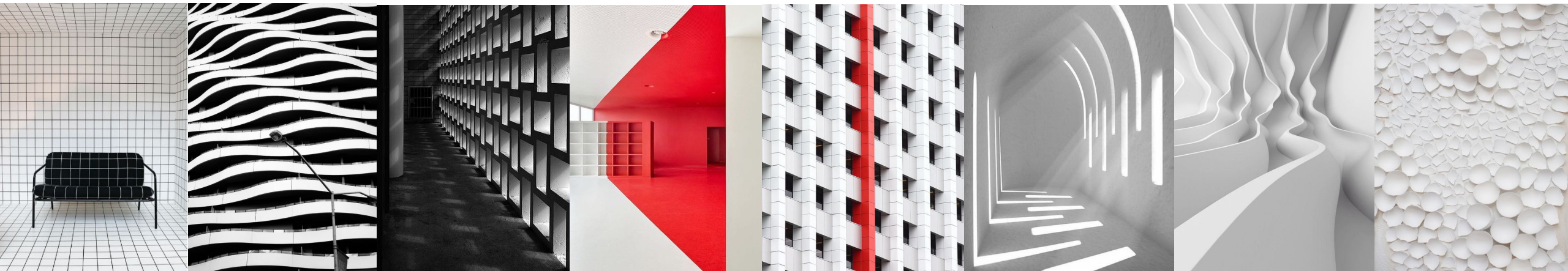
MIKC Daugavpils Dizaina un mākslas vidusskola Saules skola
Mācību priekšmets: Kompozīcija

Kompozīcijas veidošanas pamatprincipi

Simetrija, asimetrija, kontrasts, dinamika, līdzsvars, ritms, proporcija, harmonija, dominante.

Metodiskās izstrādnes autors Digna Gordijenko
2023

- **Kompozīcija** (no latīņu valodas compositio - sastādīšana, sacerēšana, salikums).
  Kompozīcija ir Mākslas darba uzbūve, daļu izkārtojums un to savstarpējā saistība, kas balstās uz darba idejisko ieceri, saturu un uzdevumu.
- **Kompozīcija** ir nozīmīgs mākslinieciskо formu veidojošais faktors, kas nodrošina mākslas darba veselumu, visu tā komponentu vienotību.
- **Kompozīcija** ir mērķtiecīgi vienots vizuāli estētiskās mākslinieciskās formas elementu izkārtojums.

- **Katram no mums ir izveidojušās savas zināšanas, sava gaume, savas noslieces, sava īpatnēja uztvere un pieredze. Bet ir kopējas likumības, no kurām nav iespējams izvairīties, kuras mēs ievērojam pat tad, ja tās neapzināmies.**
- Ja kāds salikums ir šķietami noturīgs, samērīgs, vienkāršs un simetrisks, tad var runāt par patīkamu, **harmonisku** kompozīciju.
- Ja kāds salikums mūs satrauc, ir negaidīts, nenoturīgs, asimetrisks, kustīgs un sarežģīts, tad varam runāt par **kontrastējošu** kompozīciju.

Kompozīcijas veidi

Harmoniska kompozīcija	Kontrastējoša kompozīcija
līdzsvarotība	nelīdzsvarotība
simetrija	asimetrija
viengabalainība	sadrumstalotība
pieticība	greznība
patstāvīgums	mainīgums
ritmiskums	neritmiskums
neitralitāte	akcentējums

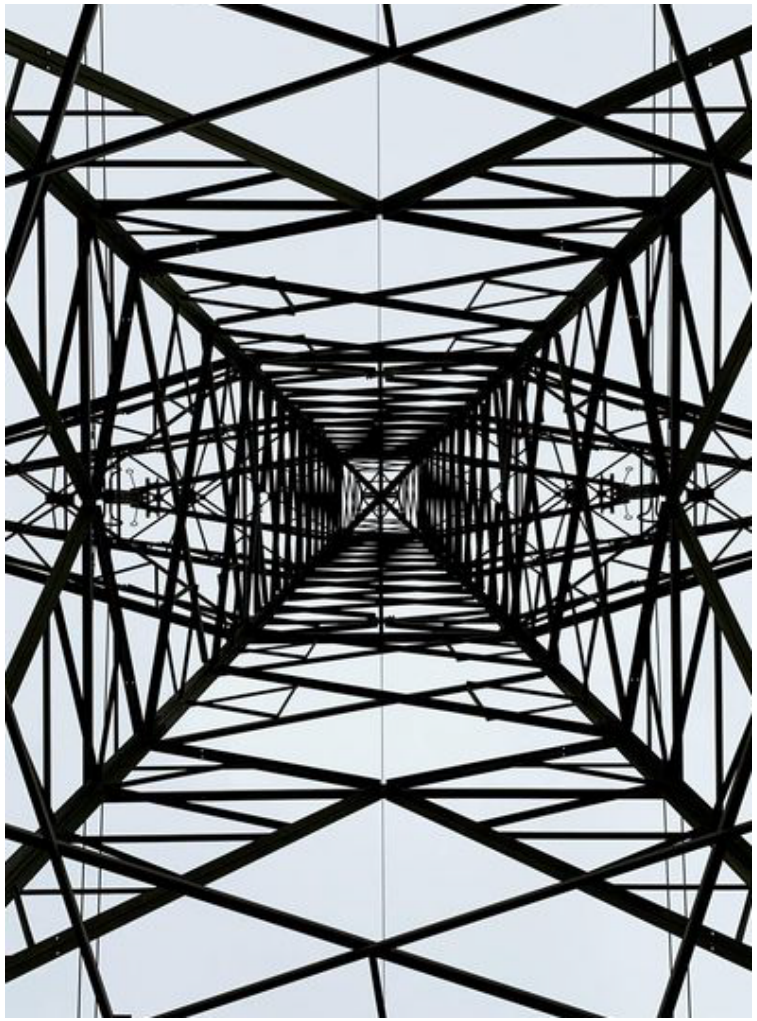
Simetrija

- **Simetrija** (grieķu val. symmetria) - spēja pareizi un proporcionāli izvietot veselā daļas attiecībā pret centru vai simetrijas asi.

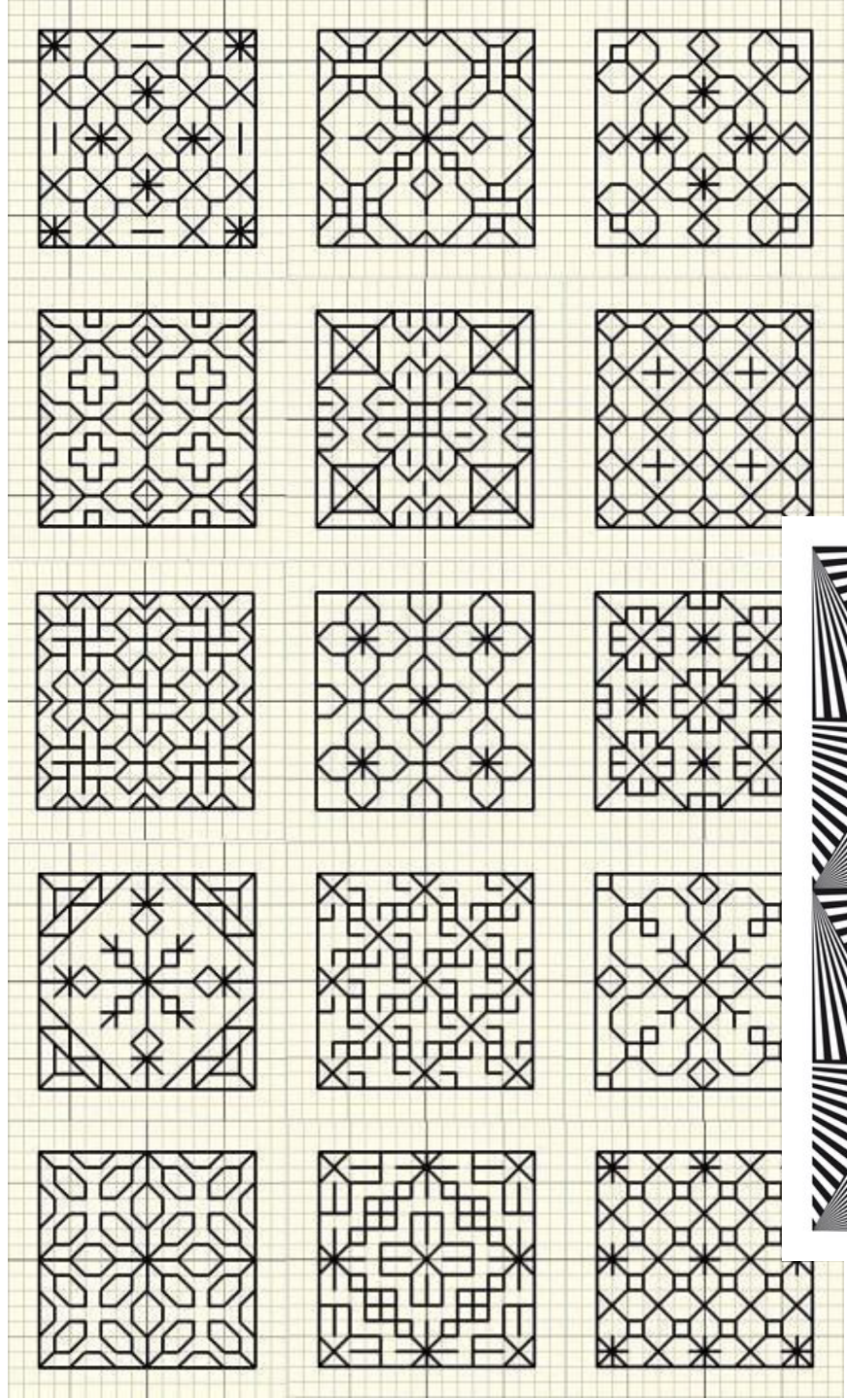
- **Simetrija** ir īpašība, kuras rezultātā ģeometriskas figūras vai ķermeņi saskan paši ar sevi, ja izpilda noteiktas pārveidošanas darbības. Visbiežāk ar jēdzienu "simetrija" saprot **aksiālo simetriju**, kad figūra vai ķermenis attiecībā pret **simetrijas asi** veido spoguļattēlu. Izšķir vēl **centrālo simetriju**, kad ķermenis veido spoguļattēlu nevis pret taisni, bet gan pret punktu, un pārneses simetriju, kad, pārbīdot figūru vai ķermeni noteiktā virzienā, tas pilnībā sakrīt.

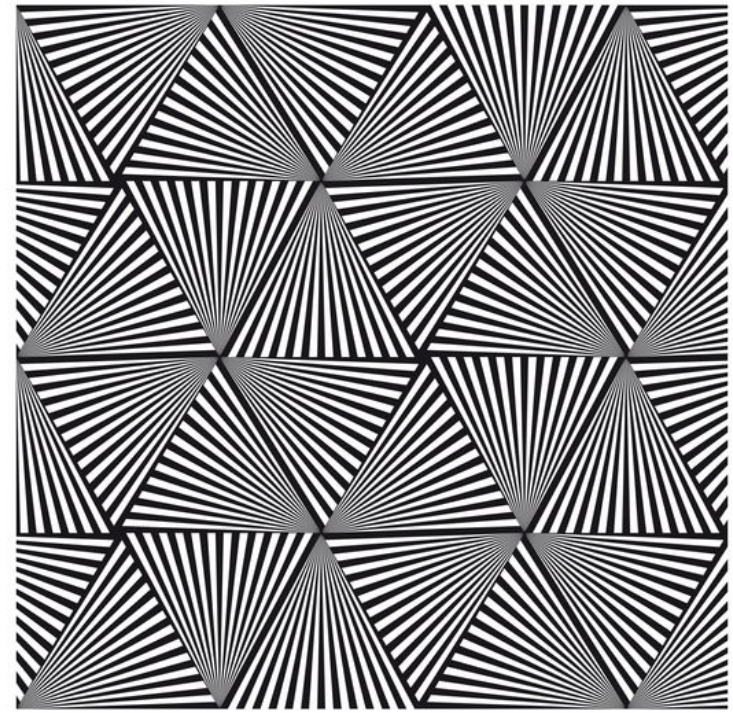

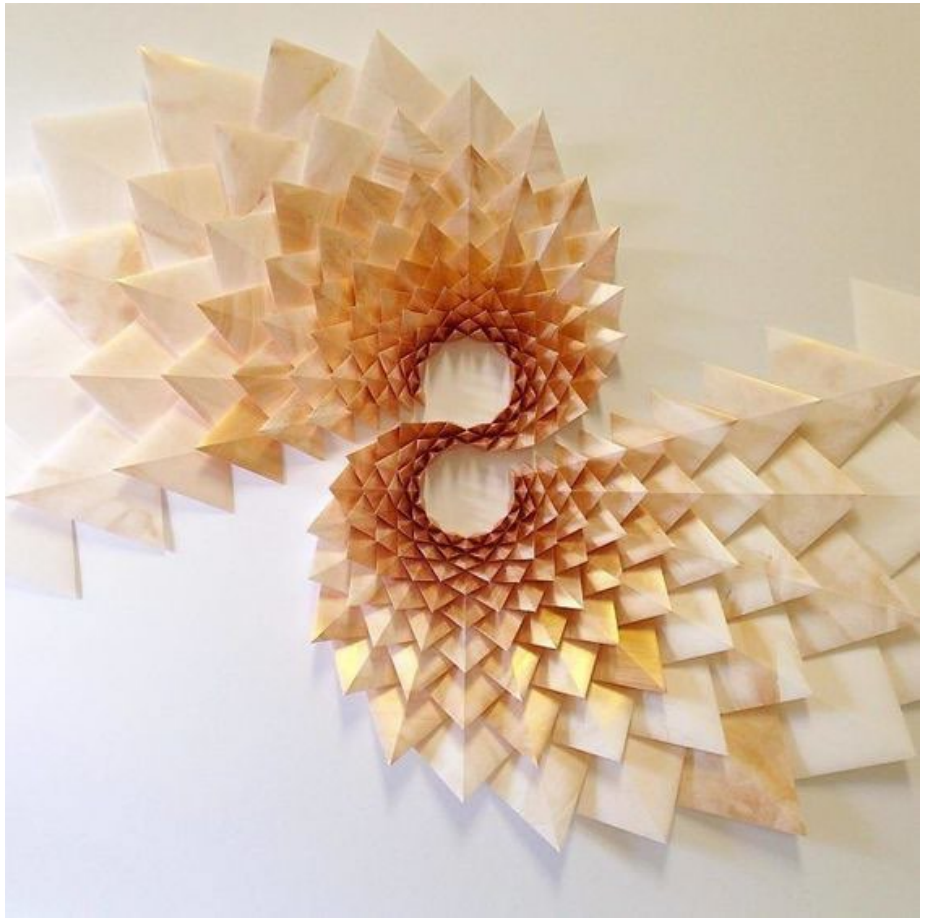

© DBF

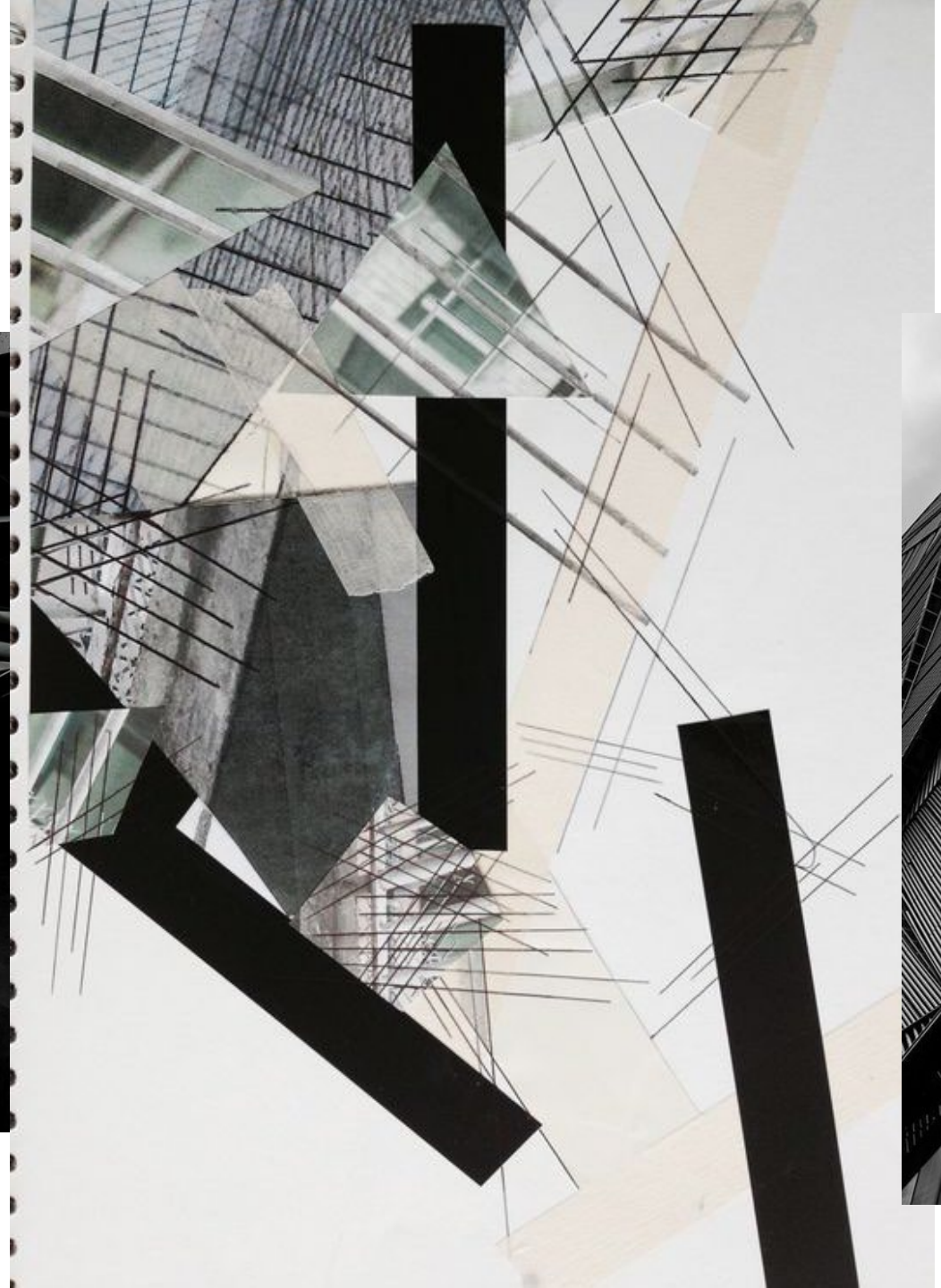
Asimetrija

- **Asimetrija** (grieķu val. *asymmetria*) - simetrijas trūkums.

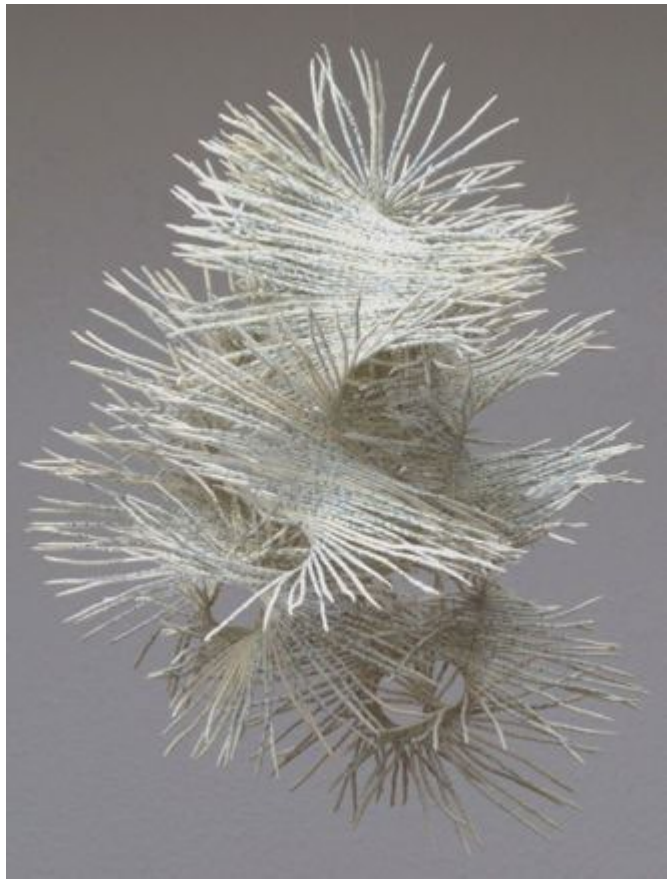
  Mākslinieciskspaņēmiens, kas darba kompozīcijā ienes daudzveidību un dinamiku, rada dabiskuma un nejaušības efektu.

- Mākslā lieto terminu **"asimetriskais līdzsvars".** To "raksturo nosacīta centrālā ass un atšķirīgu elementu sabalansētība. Īpaši neuzsvērtās, taču optiski jūtamās simetrijas ass abās pusēs vizuālie elementi nav identiski un nav arī identiski sakārtoti, taču ir vizuāli nolīdzsvaroti.

Kontrasts

- **Kontrasts** (franču valodā *contraste*) ir krasi izteikts pretstats. Vizuālās atšķirības, daudzveidība mākslas darbā ienes spriedzi, dzīvīgumu, dramatismu, saista uzmanību.
- **Kontrastu veidi:**

Krāsu tumši gaišais kontrasts.

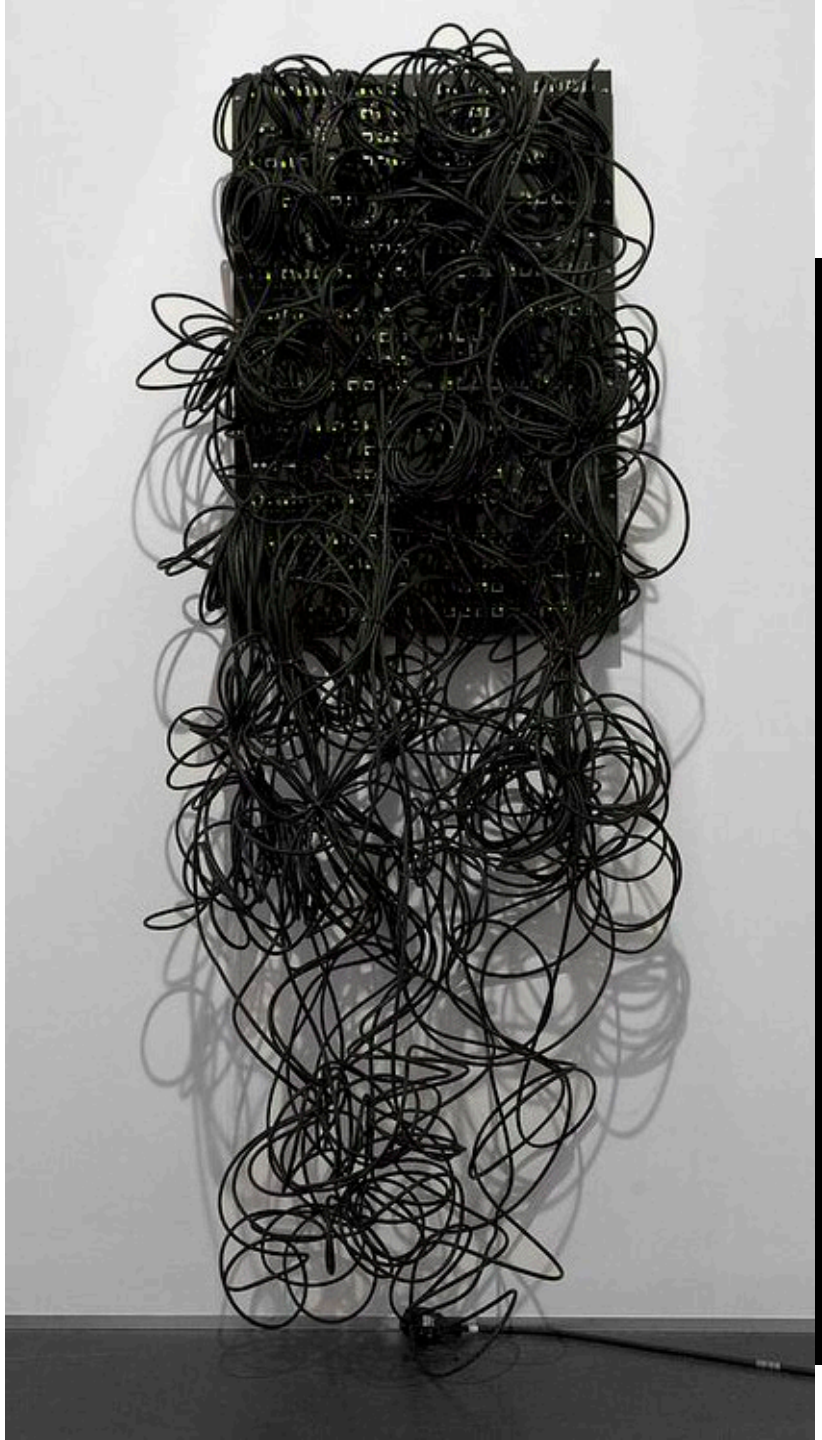
Krāsu silti vēsais kontrasts.

Papildkrāsu kontrasts (šīs krāsas viena otru izceļ, papildina).

Vienā darbā var būt pielietoti divi, vairāki vai pat visi krāsu kontrasti reizē.

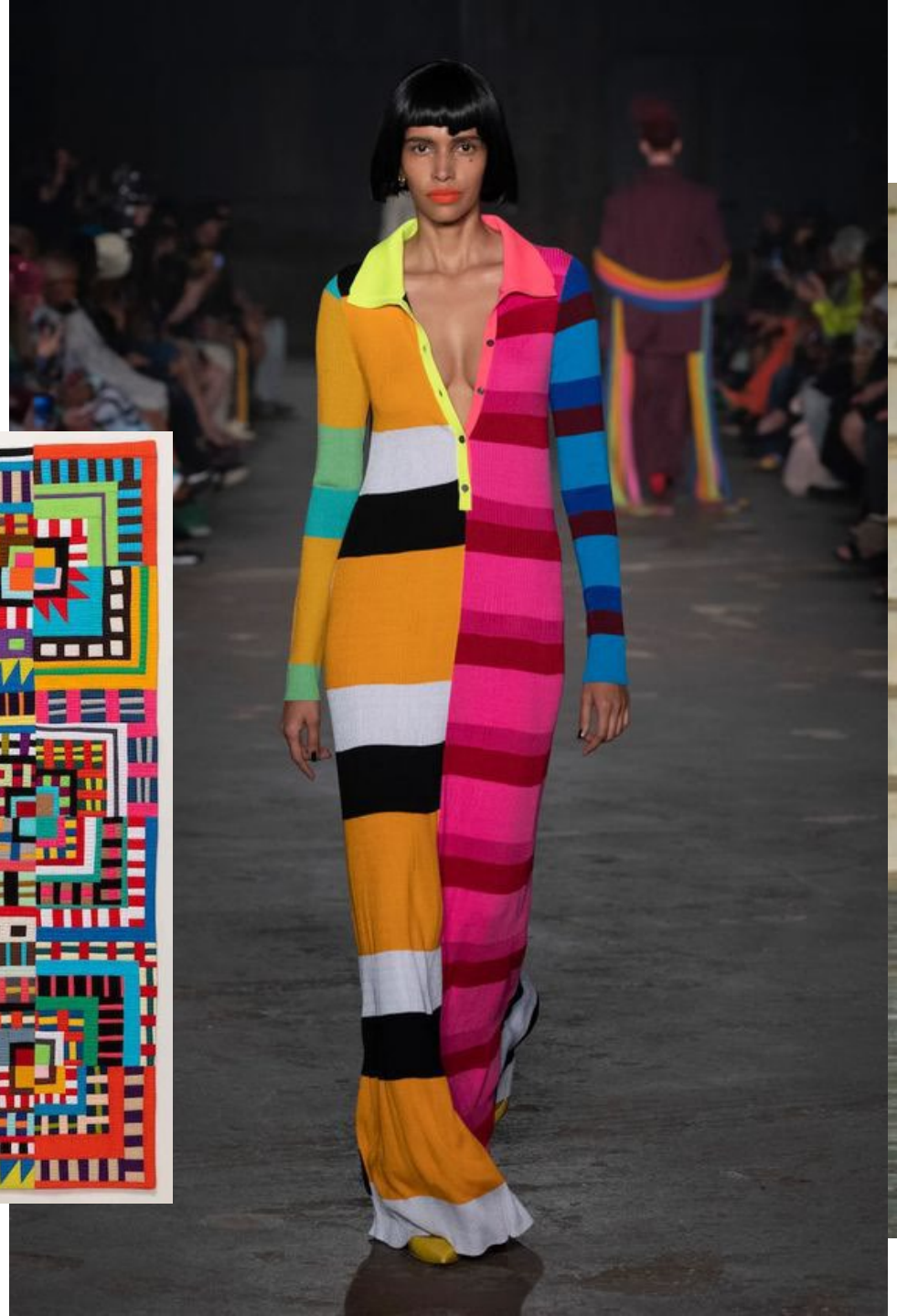
Bez krāsu kontrastiem var izmantot arī šādus kontrastus - "liels - mazs, vertikāls - horizontāls, tievs - resns, statisks - dinamisks, īss - garš, viens - daudz, rets - blīvs, plakans - apjomīgs, pietuvināts - aizejošs".

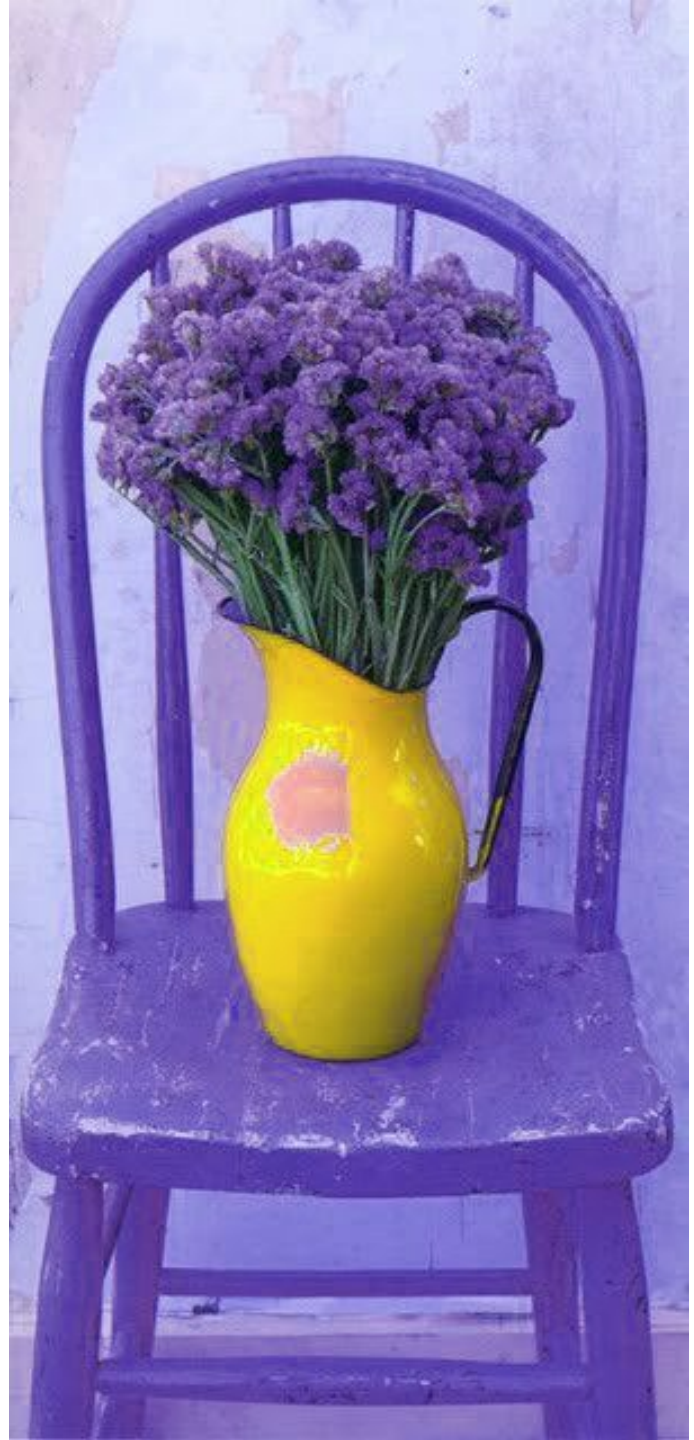

13 # 62

Līdzsvars

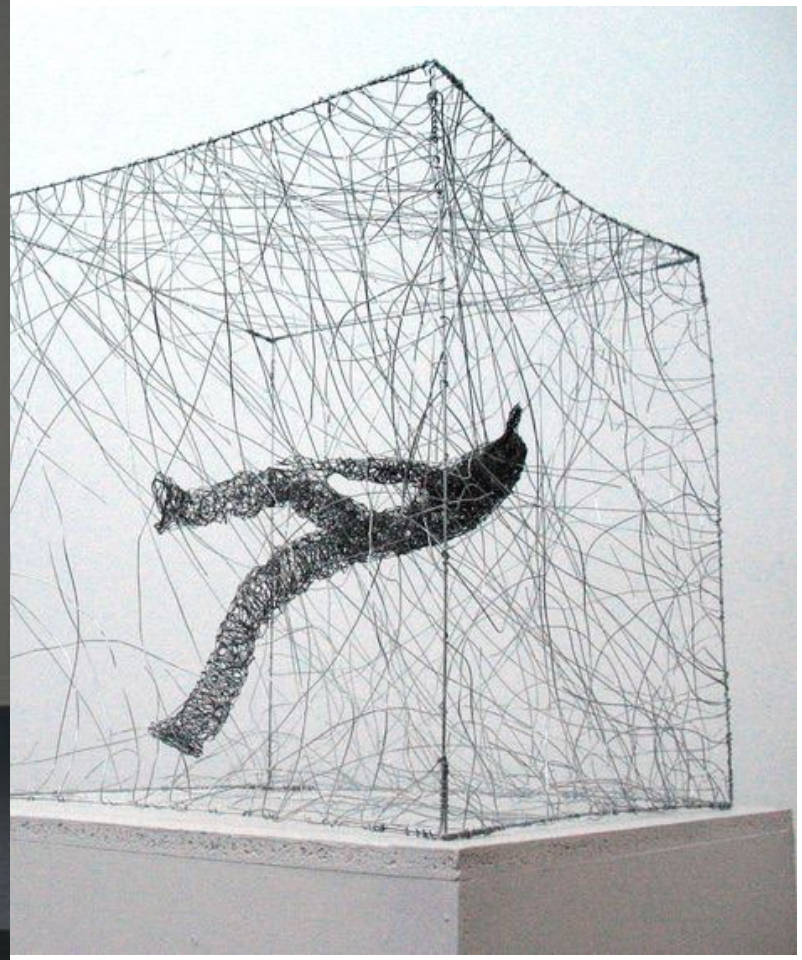
- **Līdzsvars** vizuālajā mākslā - dažādās mākslas darba daļas veidojošo vizuālo elementu (krāsu, apveidu, tekstūru u.c.) vizuālā svara, izmēru, elementu izolācijas pakāpes vienādība, līdzība.

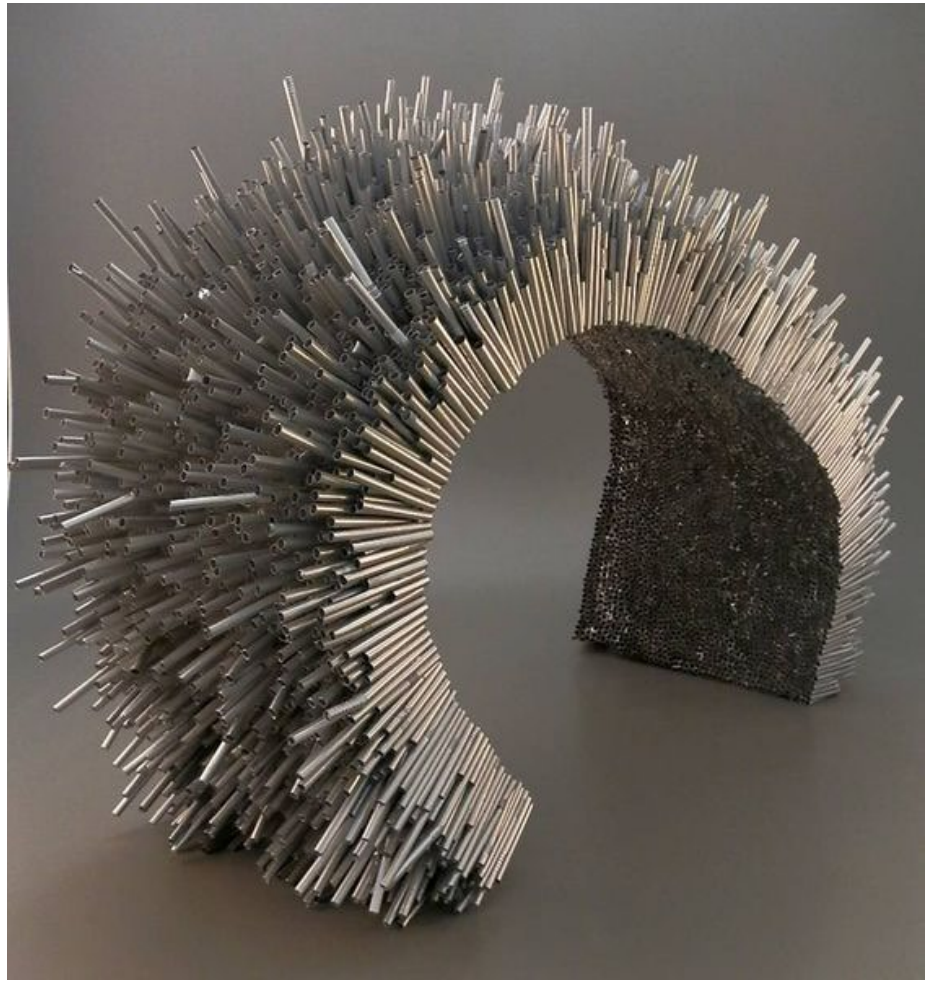
Simetriskajam līdzsvaram raksturīga centrālā ass vai radiālas asis, kuru visās pusēs vienādi izvietotas vienādas formas, krāsas elementi.

Asimetrisko līdzsvaru raksturo nosacīta centrālā ass un atšķirīgu elementu sabalansētība. Optiski jūtamās simetrijas ass abās pusēs vizuālie elementi nav identiski un nav arī identiski sakārtoti, taču ir vizuāli nolīdzsvaroti.

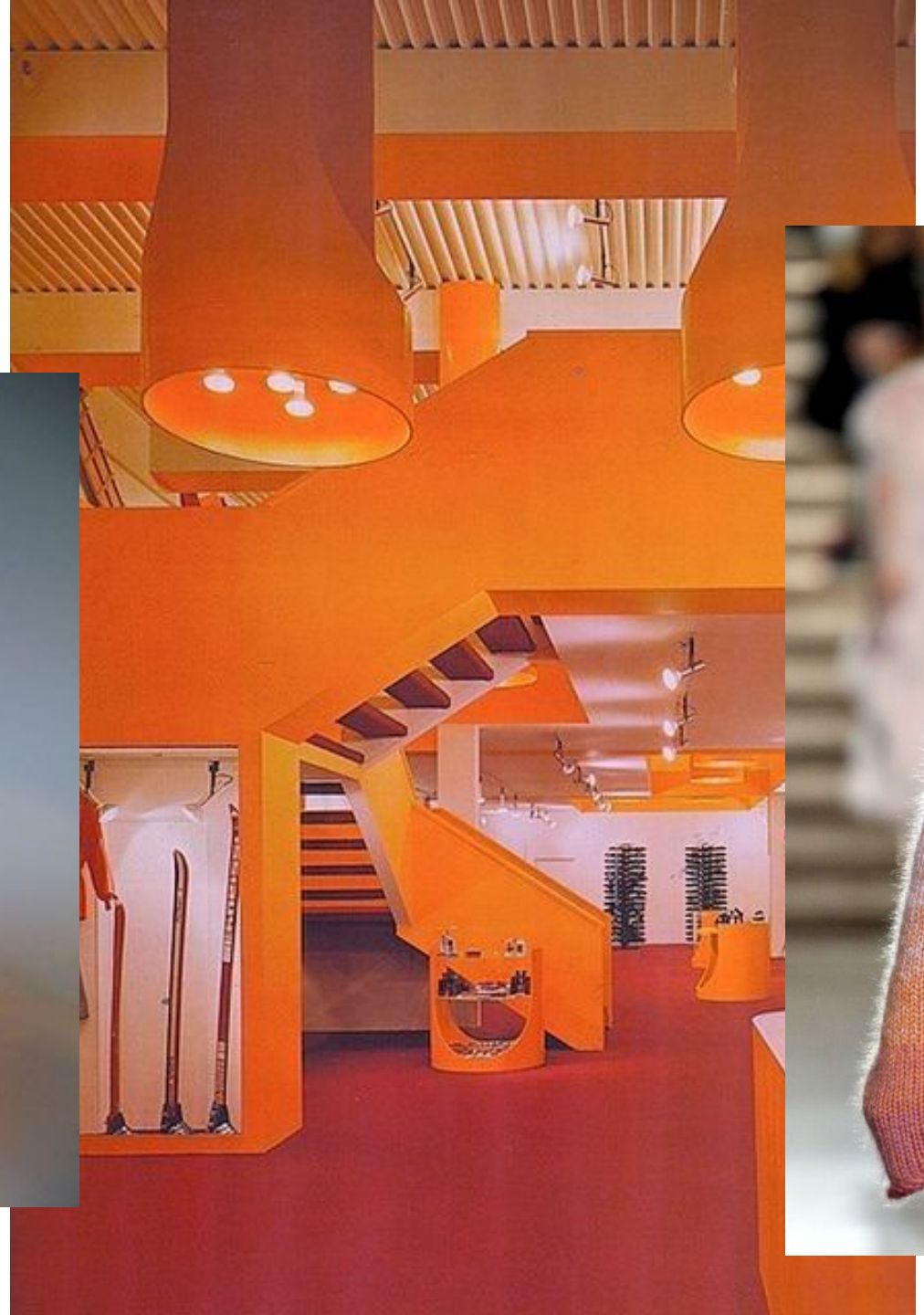

Ritms

- **Ritms** (grieķu valodā *rhytmos* - vienmērīgums, saskaņotība) ir vienādu vai līdzīgu elementu vairākkārtēja atkārtošanās noteiktos laika vai telpas intervālos. Vienādos intervālos atkārtoti vienādi elementi rada **metrisku ritmu**. Mazākais atkārtojamo elementu skaits ir trīs. Vienkāršākais to kārtojums ir metriskā rinda, jau sarežģītāks - divdimensiju vai trīsdimensiju elementu kārtojums laukumā, vissarežģītākais - telpiskais ritms.

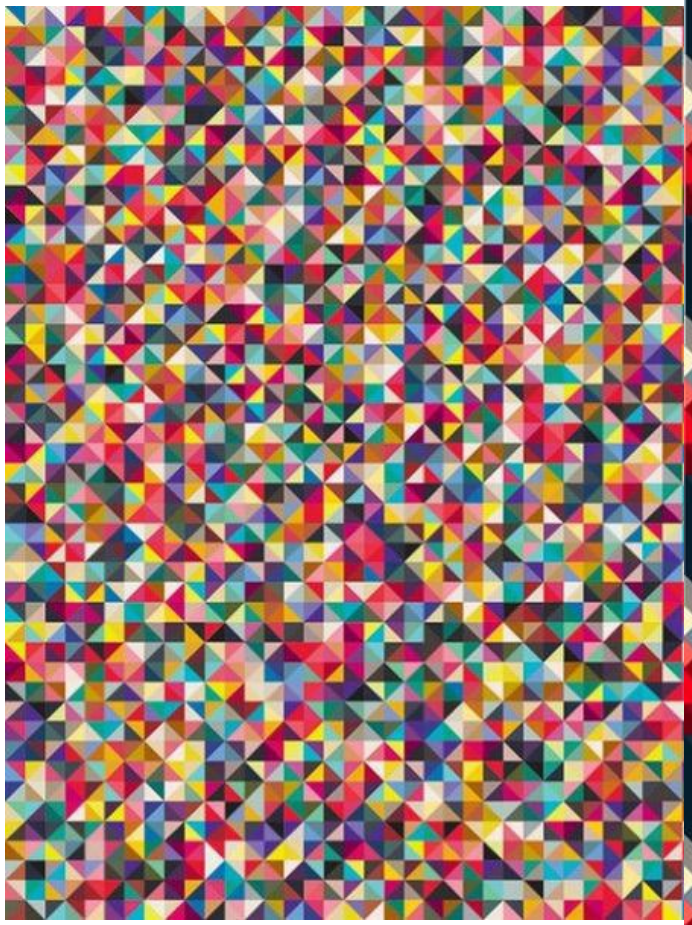
Brīvajā ritmā elementi (vai intervāli starp tiem) nav matemātiski vienādi.

Ritms var būt **statisks** vai **dinamisks**. Jo vairāk kādā vienā virzienā pieaugot vai samazinoties mainās elementi vai to intervāli (vai abi reizē), jo dinamiskāka kļūst kompozīcija.

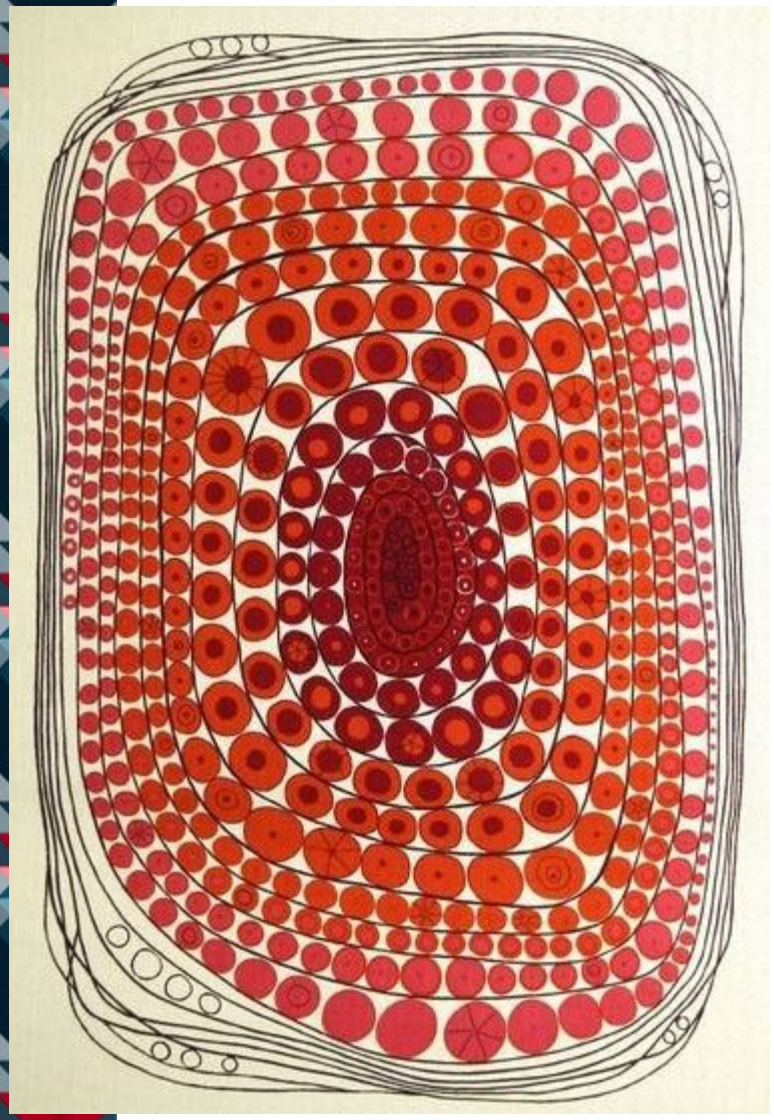

dreamstime.com

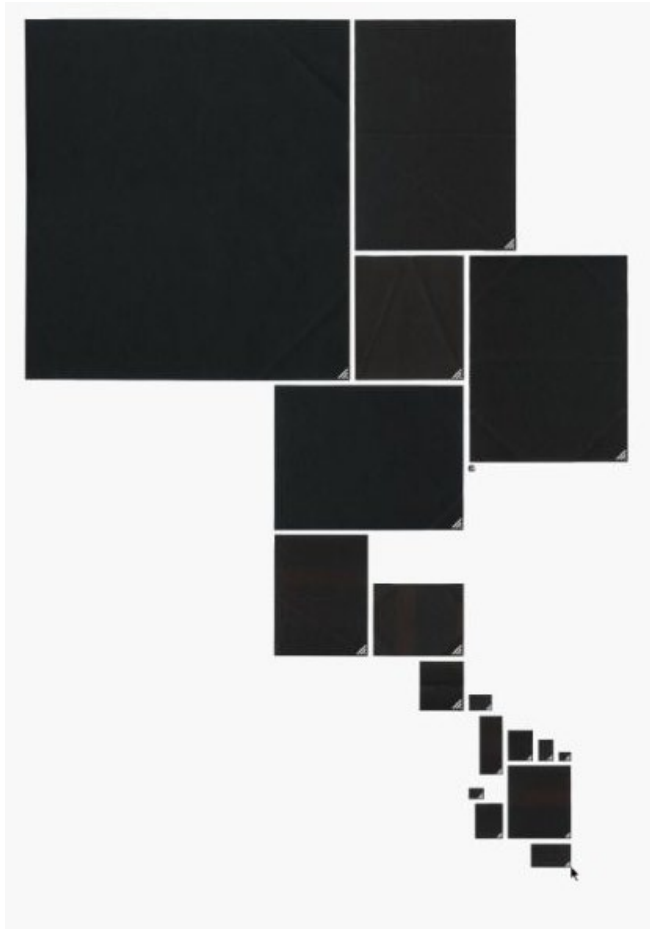

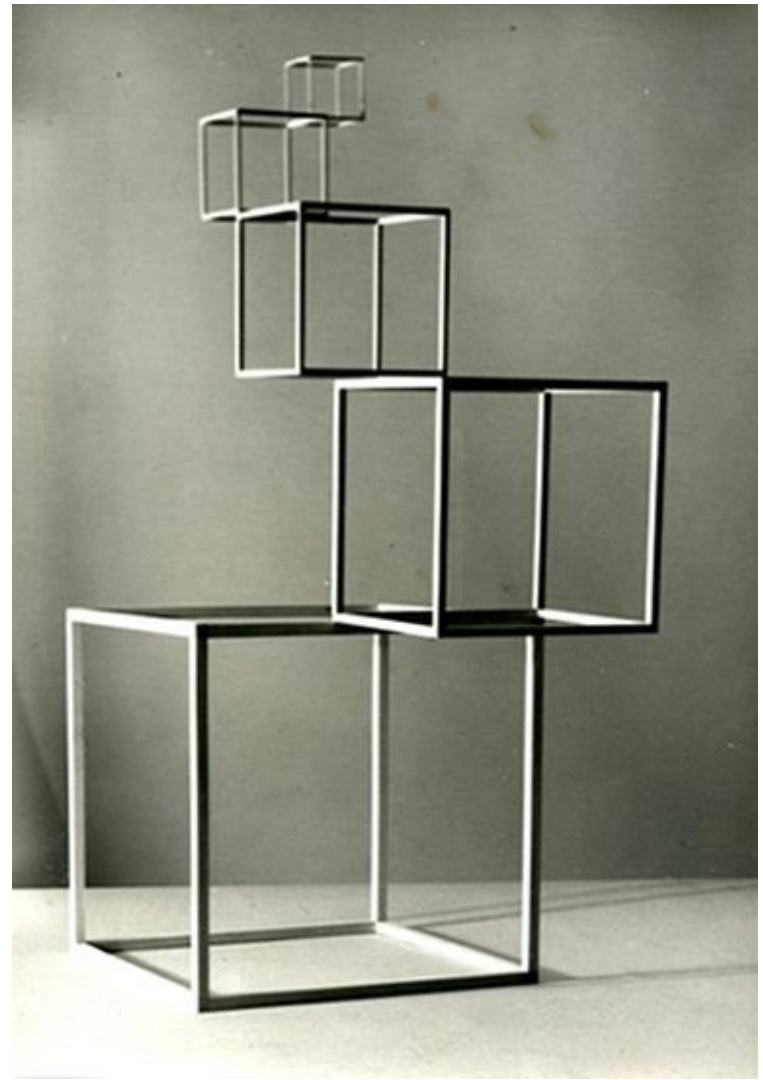
Proporcija

- **Proporcija** ir daļu samērs, savstarpēja atbilstība.
- **Proporcija** un mērogs ir mākslas principi, kas raksturo viena elementa lielumu, atrašanās vietu vai summu attiecībā pret citu.

Proporcija (latīņu valodā *proportio* - samērs, attiecība) - kaut kā viena samērs ar otru: veselā atsevišķu daļu savstarpējais samērs un to samēri attiecībā pret veselo. Proporcionalitāte ir svarīgs mākslas darba estētiskās pilnvērtības kritērijs.

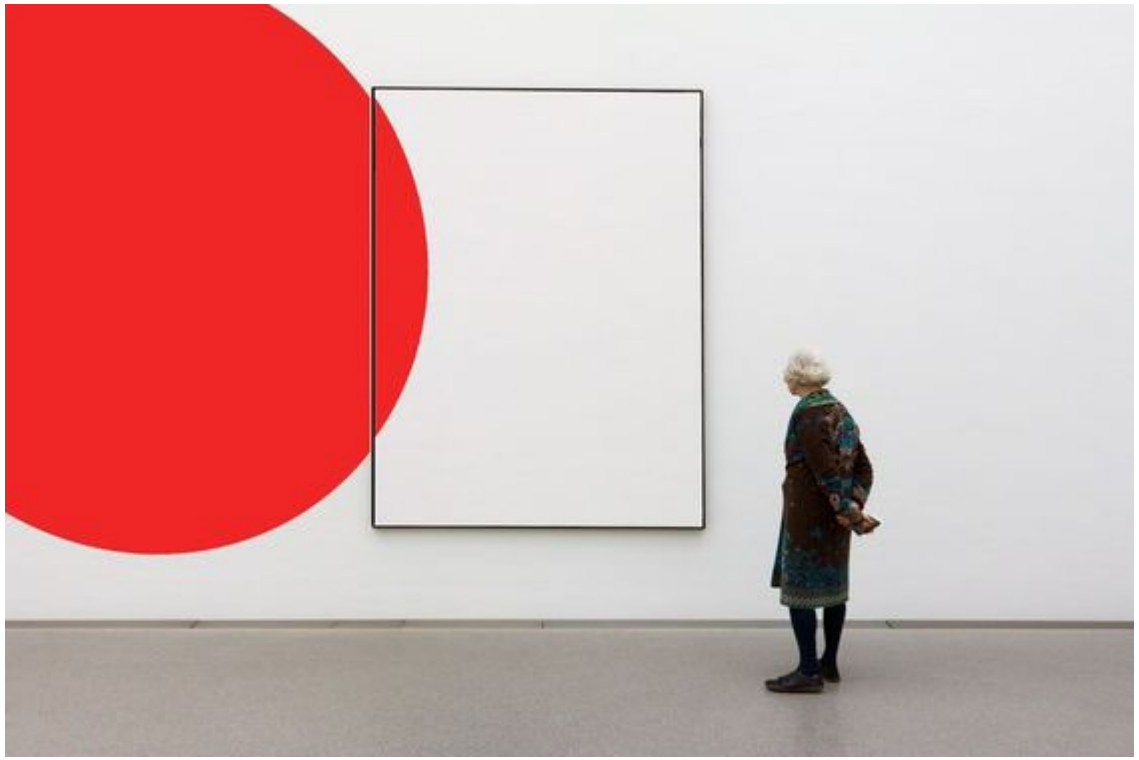

Dominante

- **Dominante** – galvenā pazīme, iezīme, ideja, izpausme.

Dominantes principu sauc arī par uzmanības centra, psiholoģiskā centra vai vienkārši kompozīcijas centra principu. Dominantes princips kompozīcijā izpaužas kā galvenā, svarīgākā, visbūtiskākā izpratne un atklāšana, izceļot un izdalot to ar vizuālās mākslas valodas līdzekļiem. Dominante atklājas kā akcentēta kompozīcijas daļa pret it kā fona funkciju izpildošām pārējām mākslas darba daļām. Dominanti radīt nozīmē **kādu kompozīcijas daļu veidot mazāk aktīvu**, klusinātu līdz tādai pakāpei, ka **tā kļūst par fonu akcentētajam**, vairāk izceltajam, galvenajam. Atšķirība vai kontrasts starp fonu un akcentu var būt spēcīgi izteikts vai tik tikko jaušams, smalks un niansēts, bet tam ir jābūt. Ja tā nav, nav arī dominantes.

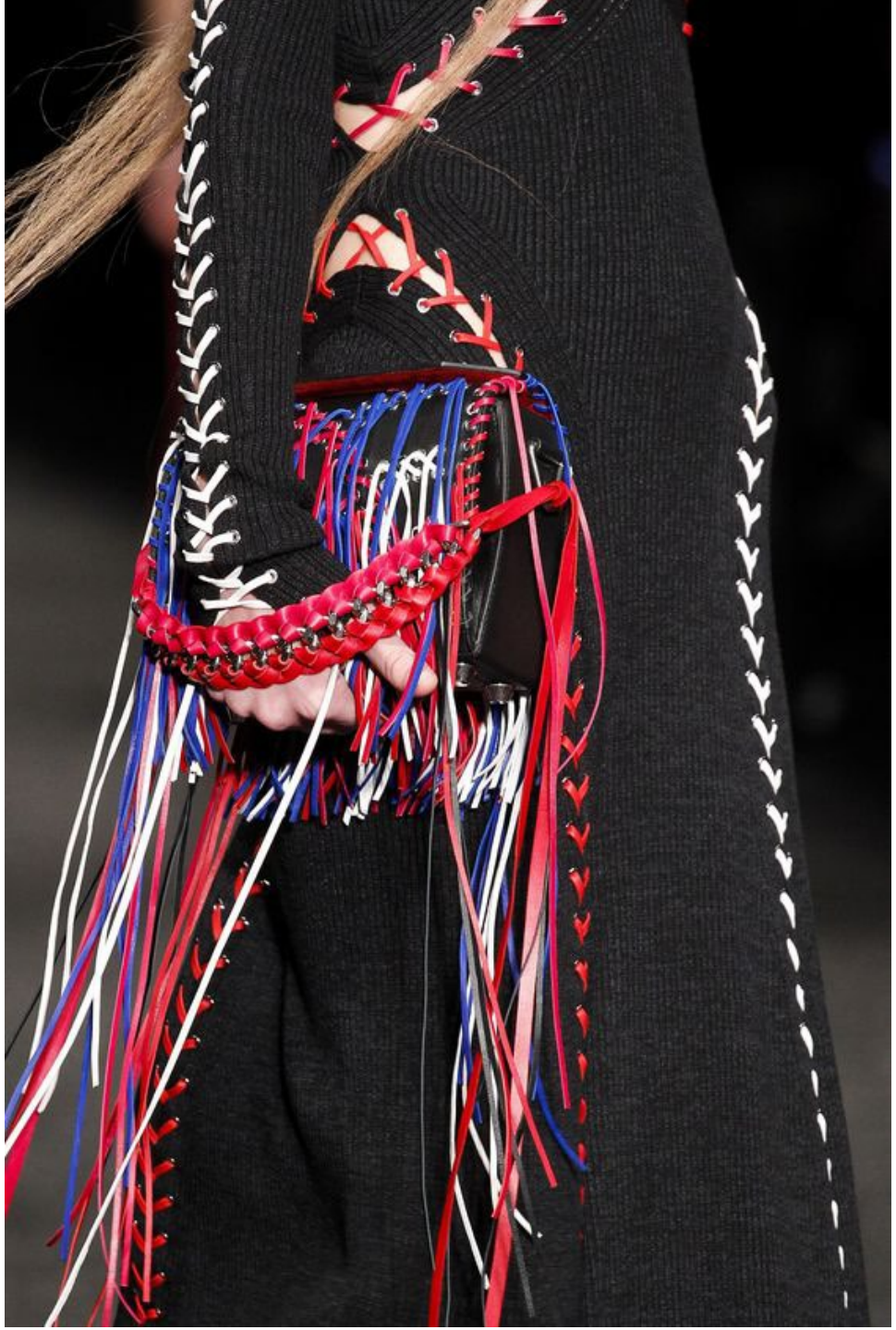

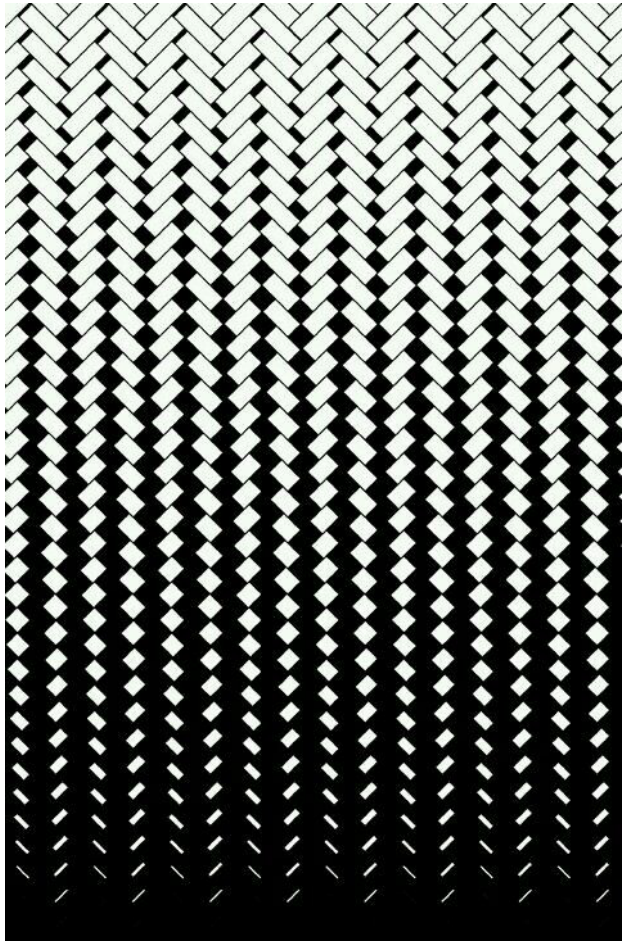

Harmonija

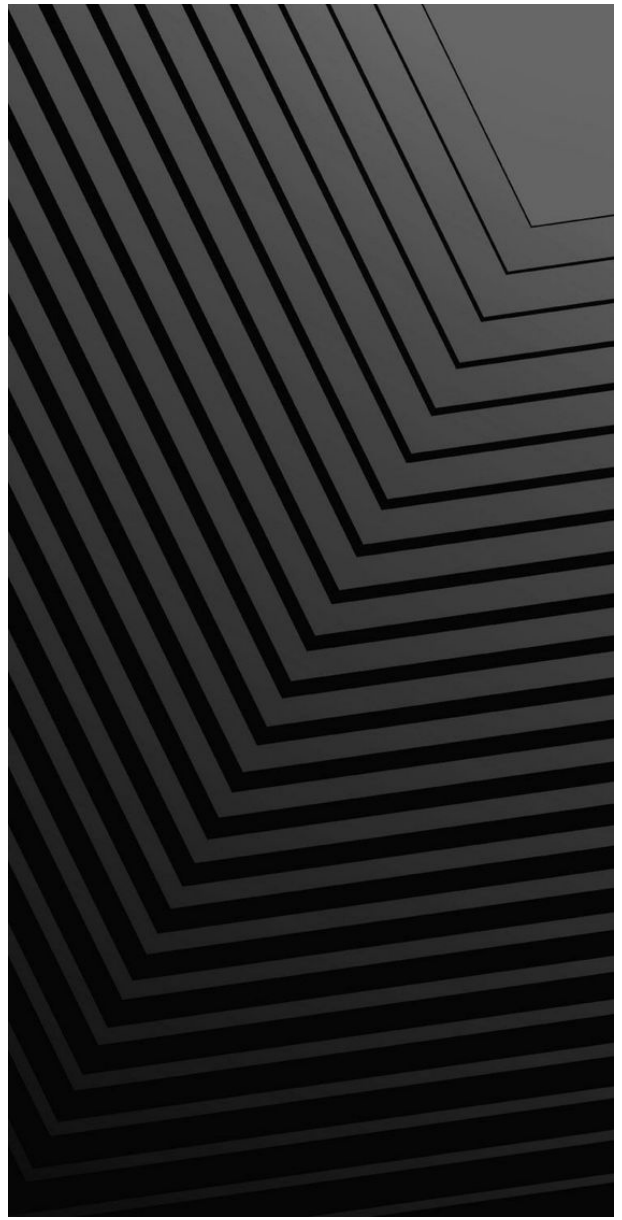
- **Harmonija** – saskaņa, samērīgums.

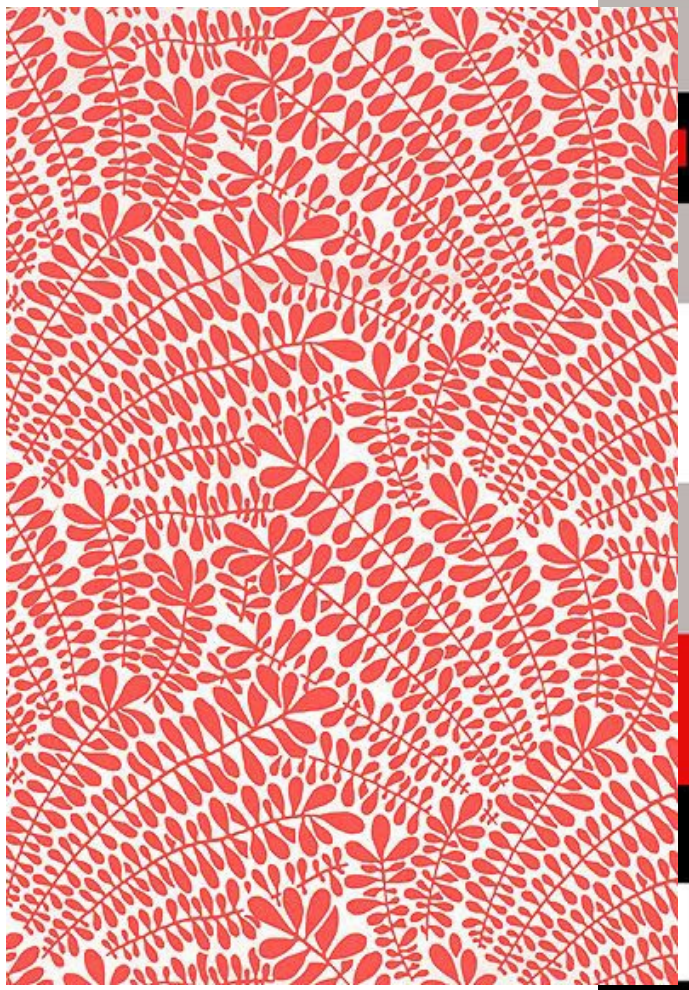
Harmonija ir vizuāli saskaņots efekts, apvienojot līdzīgus vai radniecīgus elementus.

Harmonija mākslas darbā palīdz radīt vienotību. Tomēr harmonija bez kontrasta elementiem var būt vienmuļa. Jāpanāk līdzsvars starp harmoniju un kontrastu.

- Apskatot kompozīcijas veidus var redzēt, ka vairākiem no tiem mākslas darba vai dizaina priekšmeta kompozīcijā ir līdzīga nozīme.
- Piemēram:
- kontrasts, pretstats, asimetrija.
- Līdzsvars, ritmiskums, vienkāršība.

- **Atšķirība ir kompozīcijas izteiksmes līdzekļu izvēlē!**

Jebkurš no tiem var kalpot kā galvenais elements kompozīcijas veidošanā.

- **Kas ir labāks – harmonija vai kontrasts!**

- Neviens no šiem principiem nav labāks, skaistāks vai pareizāks par vienu vai otru no šiem kompozīcijas veidiem. Dažādas to kombinācijas mēs izvēlamies atkarībā no tā, kādu mērķi gribam sasniegt.

- Katra mūsu radītā kompozīcija – tas, ko mēs izvēlamies, tas, kā mēs to savienojam vienā veselumā,- liecina par mums pašiem, mūsu izjūtām, pārdzīvojumiem, mūsu pārliecību, meklējumiem un atklāsmēm.